

JUKKA MIKKONEN

Totuusseminaarissa

Odotan seminaarin alkamista. Mikkelin kesäyliopiston vuosittain tammikuussa järjestämän Mikkelin Akatemian teemana oli tänä vuonna totuus. Mietin mitä se on, sillä haluan valmistautua ennakkokäsityksellä. Muistan laulaja-lauluntekijä Jarkko Martikaisen hienon lausahduksen: ”Vanhetessa totuudet vähenevät, ja niin sen kuuluu ollakin.” Laittamattomasti sanottu ja niin totta.

Luen roskalehteä, jossa Destian (ent. Tieliikelaitos) johtaja vastaa kansalaisten kritiikkiin huonosta tienhoitodosta: jotkut saattavat *kokea* jäisen tien liukkaana, toiset taas eivät; *whattayagonnado*. Taidan sittenkin arvostaa tietoa ja totuutta, ainakin arkisissa asioissa. Koen liukas-televani seminaaripaikalle, jonka edustalla suhaa taksia kuin hollituvan pihassa. On ilo nähdä, että viisautta kiinnostaa. Tapahtuma on loppuunmyyty ja auditorio täynnä (varttunutta) väkeä.

Seminaari alkaa filosofi Panu Raatikaisen (TaY) informatiivisella esitelmällä, jossa yliopistonlehtori osoittaa filosofisten totuusteorioiden (korrespondenssiteoria, koherenssiteoria, pragmatistiset ja episteemiset teorit sekä deflationistiset ja minimalistiset teorit) vahvuuksia ja heikkouksia. Ongelmia teorioissa riittääkin. Raatikainen tarjoaa perusteita korrespondenssi- eli vastaavuusteorian puolesta ja perustelee esimerkein, miksi totuutta kannattaa tavoitella.

Kirjallisuudentutkija Maria Mäkelä (TaY) puhuu kokemuksellisen kertomuksen leviämisestä sosiaalisessa mediassa. Somessa suositut moraaliset kertomukset operoivat affektiivisella totuudella (jokin tuntuu todelta) taikka modaalisella totuudella (jokin voisi olla totta). Kertomus on tosi, jos sen välittämään kokemukseen on helppo samaistua. Yleisöpuheenvuorossa savolaismies kysyy Mäkelän mielipidettä ”bitcoin- ja metoo-tarinoista”, jotka hän niputtaa ja joita hän ei pidä arvossa. Mäkelän puolustaessa rakenteisiin kohdistuvaa #metoota sivusta hyökkää yleisen oikeustieteen professori Raimo Siltala, joka pitää kampanjaa juridisesti katastrofaalisena. Voi vain ihailla, miten puhujat suoriutuvat vaikeista tilanteista.

Dokumenttiohjaaja ja dokumentaarisen elokuvataiteen pääaineestaava Mia Halmeen (Aalto) esitelmän aiheena on ”dokumentaarisen” määrittely ja dokumenttiin liitetty totuusvaatimukset. Halme puhuu toisaalta avoimen tuskastuneesti taiteellista ilmaisua rajaavista ja ohjaavista rakenteista (markkinat, lobbaajat, rahoittajat, trendit) ja toisaalta dokumentin subjektiivisuudesta ja taiteellisesta puolesta: kuinka valinnat ja näkökulmat vaikuttavat sisältöön ja miten kuvaus on aina kuvaajansa näköinen. Lopuksi Halme hahmottelee ”taiteilijan totuutta” oivalluksen ja intuition suuntaan. Hän kertoo ”intuitiivisen mielen”

käsittävän tietoa noin 300 000 kertaa tietoista mieltä nopeammin. Jään pohtimaan, mistä luku on peräisin. Sehän on kuin valonnopeus kilometreinä sekunnissa.

Lauantaina professori Raimo Siltala (TY) kertoo, miksi maailma on erilainen juristin silmin nähtynä. Oikeudellista totuutta lähestytään konstitutiivisesti, juristien oppirakennelmien pohjalta sekä analogisten tapauksien avulla. Siltala selittää esimerkkitapausten avulla muiden muassa sitä, miten syy-seuraussuhteet ymmärretään oikeustieteessä. Mitäpä kaikkea siitä seuraa tai voidaan osoittaa seuraavan, kun ajattelemattomat kolttaiset särkevät teollisuusyrityksille johtavan voimajohdon (KKO 2003:124)? Aihe kiinnostaa valtavasti yleisöä. Niin kiinnostaa myös tekoäly, jota yleisöpuheenvuoroissa esitetään ratkaisuksi tähänkin ongelmaan. Siltala puolustele ihmistä tulkitsijana, ymmärtäjänä ja arvottajana.

Politiikan tutkija Johanna Vuorelma (HY) puhuu politiikan ja totuuksien suhteesta. Hän kertoo politiikan totuuksien ihanteista parlamentarismissa, teknokratiassa ja populismissa. Minun on vaikea seurata esitelmää, siksi äännekkäästi takanani istuvat isännät supisevat keskenään. Ukot kummastelevat Vuorelman väitteitä ja haluaisivat hänen keskittyvän #metoo-kampanjaan. Vuorelma puhuu affektiivisista totuuksista ja toteaa politiikan alkavan siitä, mihin faktat loppuvat. Takarivissä tiedetään, etteivät tunteet liity politiikkaan, vaan sepä on politiikka yhteisten asioiden hoitamista.

Perinnöllisyystieteestä väitellyt kirjailija Tiina Raevaara esitelmöi nykyajan humpuuki-ilmiöistä, jotka liittyvät usein terveyteen ja hyvinvointiin. Raevaara hahmottelee tieteen, huonosti tehdyn tieteen, näennäistieteen ja humpuukin eroja. Hän puhuu terveydenhuollon ja terveysuutisoinnin ongelmakohdista ja vaihtoehtohoitojen psykologisesta houkuttavuudesta. Google-ajan aktiivinen ihminen pyrkii hankkimaan tietoa mutta ei rajallisuuttaan ja asiantuntemattomuuttaan kykene arvioimaan informaatiota.

Filosofi Inkeri Koskinen (HY) pyrkii perustelevaan, miksi tieteellistä tietoa voi pitää totena, vaikkei sitä ymmärrä. Koskinen kuvaa, miten tiedeinstituutiota rasittavat inhimilliset heikkoudet: tiedettä rahoittavalla teollisuudella on omat intressinsä, kilpailu, tulostavoitteet ja julkaisupakko painavat tutkijoita ja näkyvät hutilointina, tutkimusten poisvetämisestä ja jopa tutkimustulosten väärentämisestä. Koskinen esittää lopuksi lyhyesti muutamia syitä luottaa tieteeseen: tiede korjaa itseään, tutkijat itse tuovat esiin luotettavuuden ongelmia ja pyrkivät tekemään tutkimuksesta avoimempaa.

Esitelmät ovat inspiroivia, ajatuksia herää. Olen vakuuttunut siitä, että totuus on tavoiteltava asia.